

גבולות היחידה: פרשת תרומה

מפרק כ"ה, פס' י' - סוף הפרשה + כי תישא, פרק ל', פסוקים א'-'י, י"ז-כ"א

נושא היחידה: המשכן וכליו

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים: 8

הסבר כללי

מהלך הוראה זה צמוד למצגת כלי המשכן הנמצאת באתר. מהלך הוראה זה כולל את בניית המשכן: קרשים ויריעות, ואת כל הכלים המוזכרים בפרשות תרומה (ארון, שולחן, מנורה, מזבח הנחושת), תצווה (מזבח הזהב) וכי תשא (כיוור). יש להוסיף ללימוד זה את בקשת התרומה (פרק כ"ה, א'-'ט') – במהלך הוראה נפרד, מחצית השקל (פרק ל', י"א-ט"ז), שמן המשחה (פרק ל', כ"ב- ל"ג) וקטורת הסמים (פרק ל', ל"ד- ל"ח) – גם אלה יובאו במהלך הוראה נפרדים. מובן שלא ניתן להעביר כל זאת בשיעור אחד. זהו מהלך הוראה לכשמונה שיעורים.

פרשות תרומה ותצווה (להלן, הציווי) מסודרות לפי סדר חשיבות הכלים ותפקידיהם. פרשות ויקהל ופקודי (להלן, הביצוע) מסודרות לפי סדר המלאכה - מלאכת המשכן.

נדגים את הדבר: אם בציווי, הארון מופיע ראשון מפאת חשיבותו, ואחריו השולחן והמנורה ורק אחר כך מופיעות יריעות המשכן ואחריהם הקרשים – השלד עליו מותחים את היריעות, הרי שבביצוע קודם בונים את השלד – הקרשים, אחר כך פורשים את היריעות, ולבסוף בונים את הכלים. הסיבה לכך ברורה: בפרשות הציווי, מסודרים הדברים על פי חשיבותם, ייעודם ותפקידם של הכלים, ואילו בפרשות הביצוע, מסודרים הדברים לפי הסדר שבו בנו אותם. הרי אין לתאר שבנו ארון, לפני שהיה מקום מתאים לשים בו אותו. לתלמידים נוכל להסביר בפשטות, שקודם בונים את הבית, לאחר מכן תולים וילונות, מכניסים רהיטים, ולבסוף שמים בארונות את החפצים.

במצגת שלפנינו מסודרים הדברים לפי הסדר של הביצוע, אך הפסוקים לקוחים מפרשות הציווי.

פתיחה – שיעור 1

את הפעילות הבאה מומלץ לעשות עם תנ"ך שלם¹. בתנ"ך יש הרבה מלל בזוג עמודים, ומטרתנו היא לגלות את הנושאים בפרשת תרומה. לשם כך, נפתח את התנ"ך בפרשת תרומה, ונלמד את הילדים על מבנה פרשייה. כאן יש בעיקר פרשיות פתוחות (בין פרקים כ"ה-כ"ו: פרשייה סגורה)². נראה לילדים את הרווח שבסוף הפסקה, ונסביר להם כיצד למצוא בפסוק הראשון של כל פסקה את הנושא עליו מדובר.

לפינו שלושה זוגות דפים מתנ"ך קורן. הדפים הם מפרשת תרומה. נדגים את זיהוי הפסקאות³.

Diagram showing the structure of the 'תרומה' (Tumah) section. It features a central text block with callouts to various parts of the text, each labeled with a concept:

- תחילת פרשת תרומה** (Start of the Parashah): Points to the beginning of the text.
- הארון (פרשייה סגורה)** (The Ark - Closed Parashah): Points to the section describing the construction of the Ark.
- השולחן** (The Table): Points to the section describing the construction of the table.
- המנורה** (The Menorah): Points to the section describing the construction of the menorah.
- קרשי המשכן** (The Boards of the Tabernacle): Points to the section describing the construction of the boards.
- ירעות המשכן** (The Curtains of the Tabernacle): Points to the section describing the construction of the curtains.

Diagram showing the structure of the 'פרוכת' (Parokhet) section. It features a central text block with callouts to various parts of the text, each labeled with a concept:

- פרוכת** (Parokhet): Points to the section describing the construction of the parokhet.
- מזבח הנחושת** (The Copper Altar): Points to the section describing the construction of the copper altar.
- חצר המשכן** (The Courtyard of the Tabernacle): Points to the section describing the construction of the courtyard.

- יש אפשרות לסרוק ולהקרין על הלוח, כך שכולם יראו. לשיקול דעת המורה בכיתה.
- ניתן להסביר שיש לפרשיות פתוחות / סגורות שמעות בכתיבת ספר תורה אמיתי. ניתן להסביר בקצרה את ההבדל ביניהן, אך לא להיכנס לזה. זה אינו מעניין השיעור.
- יש לשים לב לכך שמעשה המנורה מתחיל בעמוד חדש, ולכן יש להסב את תשומת לב הילדים לכך שמעשה השולחן לא מסתיים בסוף השורה. במקרה זה, הפרשה הפתוחה אינה בולטת דייה.

לאחר זיהוי הפרשיות, נכתוב על הלוח את הכלים לפי הסדר:

- ארון
- שולחן
- מנורה
- כיסויי המשכן וקרשיו⁴
- פרוכת ומסך⁵
- מזבח הנחושת
- חצר המשכן

נסביר לילדים, שבהמשך מופיעים גם מזבח הקטורת והכיור, ונוסיף אותם לרשימה בסדר הזה. נעצור כאן, ולא נעבור לפסוקים הנלמדים מפרשות תצווה וכי תשא. די לנו בזה בשביל להעביר את המסר.

כעת נשאל את הילדים על הסדר שיש בביצוע (נעיין בתנ"ך בפרקים ל"ו, ח' – סוף פרק ל"ח). גם את זה אפשר לעשות איתם ביחד או בהקרנה על הלוח. להלן הרשימה שתתקבל:

- כיסויי המשכן וקרשיו (שלוש פסקאות)
- ארון
- שולחן
- מנורה
- מזבח הקטורת
- מזבח העולה
- הכיור
- חצר המשכן.

כעת נשאל את התלמידים לדעתם בנוגע לשינוי בסדר. נוכל לכתוב את שתי הרשימות בטבלה על הלוח, כדי שהם יוכלו לראות את השוואה.

---

⁴ אנו נכנה את 'היריעות' וה'קרשים' בשם: כיסויי המשכן וקרשיו. נראה שגם בציווי וגם בביצוע, מופיעות היריעות לפני הקרשים, אף שההיגיון שהסברנו גורס שיש לעשות קודם קרשים ואחר כך יריעות. לא ניכנס לכל פרט, כדי לא להסתבך יתר על המידה. מול הילדים נדבר על 'כיסויי המשכן וקרשיו' כעל ה'מבנה'.
⁵ בפסוקה זו מדובר בעיקר על הפרוכת, אך גם על המסך, ללא הבדל פסקאות.

נסביר לתלמידים, שבציווי, ה' מצווה קודם על הדברים החשובים: ארון הברית הוא החשוב ביותר, ולכן הוא נמצא במקום הפנימי ביותר, בקודש הקודשים. בתוכו יש לוחות הברית וספר תורה. מבין הכרובים ה' מדבר עם משה. מקום התגלות השכינה הוא פנימי ועמוק, ולכן אי אפשר להיכנס אליו (פרט לכהן הגדול ביוה"כ. זהו שילוב של האיש הקדוש מכולם, במקום הקדוש מכולם ובזמן הקדוש מכולם). בהמשך: השולחן והמנורה, שהם כלי השרת העיקריים. עבודת הבית קשורה בלחם הפנים ובהדלקת הנרות. הם עומדים בקודש⁶. מזבח הקטורת, אפילו שגם הוא בקודש, תפקידו לאפשר עבודה באמצעות ענן הקטורת (המקטרת בכל בוקר עם שחר), והוא אינו עבודה עיקרית. ניתן לראות זאת בעיקר מעבודת יוה"כ, שבה הקטרת הקטורת מאפשרת לכהן הגדול להיכנס לקודש הקודשים ולהתקרב לשכינה מתוך 'מסך עשן' של הקטורת. ההתקרבות לה' נעשית רק מתוך כיסוי והעלם. זהו נושא מורכב, אך יש להסביר לתלמידים באופן פשוט. הם מסוגלים לקבל את זה. לכן לא תואר כאן המזבח לפי הסדר. הוא תואר בסוף. לאחר הכלים העיקריים, מופיע המבנה: הכיסויים והקרשים. גם הכיסויים מופיעים לפי סדר חשיבותם. ה'משכן' נמצא למטה. מעליו יריעות ה'אוהל', ולמעלה מכסה עורות אילים מאודמים ומכסה עורות תחשים. לאחר מכן עוברים לחצר. קודם כול – כלי העבודה העיקרי – מזבח הנחושת, שבהמשך ייקרא מזבח העולה. ומסביבו קלעי החצר. רק בסוף מוזכר הכיור, שהוא ממאפשרי העבודה. ללא קידוש ידי הכהנים ורגליהם, לא תתאפשר עבודתם במשכן.

בפסוקי הביצוע, הסדר הוא לפי העבודה: קודם מקימים את המבנה, ולכן 'כיסוי המשכן וקרשיו' יהיו ראשונים. אחר כך כל הכלים לפי הסדר, מהפנימי לחיצוני. ולכן מזבח הקטורת כן יוזכר עם הכלים שעומדים בקודש, והכיור יוזכר בסמיכות למזבח העומד בחצר.

לאחר שהבנו כל זאת – נוכל לגשת למצגת.

עיון בפסוקים

העיון בפסוקים ייעשה בעזרת מצגת. בשיעורים אלה, אין התלמידים חייבים לפתוח חומש. להלן הסבר מפורט על כל שקופית. מומלץ ללחוץ על העכבר לפי ההסברים שלהלן. הדפסו את המדריך למורה, ועבדו אתו בשעת הכנת השיעור / ההקרנה.

שיעור 2 – קרשי המשכן (פרק כ"ו, ט"ו-ל')

- שקופית מס' 1: כותרת. בשקופית נראה המשכן בתוך החצר. מזבח העולה עומד במקומו, והכיור עומד בין המזבח והמשכן.

---

⁶ קודש, קודש קודשים – מושגים מעולם המשכן. הדבר וההיכל שייכים לבית המקדש. לא לבלבל בין המושגים, אף שהם מקבילים.

- שקופית מס' 2: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – כאן נראה המשכן בתוך מחנה ישראל, כשפניו למזרח. תלמידי כיתה ג' עדיין לא למדו על סדר החניה במדבר, אבל אפשר להגיד שכל השבטים מסביב לפי סדר: מחנה ישראל. בפנים – הלויים, מחנה לווייה, והלב – המשכן, הוא מחנה השכינה. האוהלים הבודדים שייכים למשה, אהרון ובניו.
- שקופית מס' 3: קרשי המשכן.
- שקופית מס' 4: קודם הפסוקים. אחר כך התמונה. יש להסב את תשומת לב התלמידים למידות הקרש, כפי שהן כתובות בפסוק. על ה'ידות', שהן למעשה 'רגליות', בשקופית הבאה.
- שקופית מס' 5: בקריאת הפסוקים, נראה שהמילים 'ידות' ו'אדני כסף' צבועות בוורוד. עוד מעט תהיה התייחסות לכך (כך גם בכל מקום בו הודגשו מילים. מיד תהיה הפניה להבנת מילים אלה). בתמונה הראשונה המופיעה עם לחיצת העכבר, נראה חלקו התחתון של הקרש עם שתי ידותיו. התמונה ממחישה כיצד נכנסות הרגליות האלה לאדני הכסף - אדן לכל יד. בלחיצת העכבר הבאה תתקבל תמונה נוספת של קרש לחוד וקרש עם שני אדנים תחתיו.
- שקופית מס' 6: בשקופית נראה אחד הקירות הארוכים של המשכן: הצפוני או הדרומי. בכל קיר יש 20 קרשים. בלחיצת עכבר, יעלו המספרים. אפשר לשאול את התלמידים מראש, לפי הפסוק – כמה קרשים בקיר זה? וכמה אדנים? בקיר נראים גם החיבורים של הקרשים, אותם נראה החל מעוד שתי שקופיות.
- שקופית מס' 7: בשקופית נראה הקיר המערבי של המשכן (הקיר המזרחי הוא מסך פתח האוהל, שכמובן, מתאים במידותיו). בקיר זה יש שישה קרשים, ובכל צד יש קרש 'למקצועות המשכן' – זהו הקרש הפינתי. סה"כ – 8 קרשים. לחיצת עכבר תקרב אלינו חצים המראים את זוויות המשכן.
- שקופית מס' 8: הטבעות. יש להסביר כי אין הכוונה לתכשיט המכונה טבעת, שהוא בצורה עגולה. כאן מדובר על טבעת מצולעת הנכנסת בחריצים שיש בקרשים מלמעלה, כפי שרואים בתמונה. יהיו עוד טבעות, חצאי עיגולים, והן נקראות 'בתים לבדים'. על כך בשקופית העוסקת בבריחים (שלוש השקופיות הבאות).
- שקופית מס' 9: בריחים (וביחיד: בריח). בריח הוא מוט או קנה הנתון בתוך טבעות הקבועות בדלת או בשער, והניתן להזזה לכאן או לכאן לשם נעילת הדלת או השער (מילון אבן שושן). הבריחים במשכן היו נתונים בתוך טבעות שהוצמדו לקרש, כפי שרואים בתמונה. לחיצה על העכבר פעם ראשונה מזמנת חץ המורה על הבריח (העליון, אך יש להראות ביד גם את התחתון). לחיצה נוספת מזמנת חץ המורה על הטבעת. אלה הם בריחים חיצוניים. כלומר, הם מחוץ לקיר, ונראים לצופה מהצד.

- שקופית מס' 10: הבריח התיכון: זה אינו בריח הנראה מבחוץ, אלא הוא עובר בין הקרשים בתוך נקב פנימי, כפי שנראה ב'פרופיל' של הקרש בתמונה. לחיצה על העכבר תורה על הבריח התיכון. נראה גם שני חצאי קנים (קנה שנחצה לאורכו) המצפים את הבריח התיכון, כך שהוא מצופה זהב.
- שקופית מס' 11: הסינין. כאן יש משהו מהתורה שבעל פה. על הסינין לא נכתב בתורה. בעובי הקרש, באמצע הגובה שבין הבריחים החיצוניים לבריח התיכון, היו בולטות כמין שתי יתדות קטנות (אחת מעל הבריח התיכון, ואחת מתחתיו). בליטות אלו נכנסו בנקבים מקבילים שהיו בקרש שלצדם. באופן זה, השתלבו הקרשים זה בזה, שנאמר: "מְשַׁלֶּבֶת אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ". (רמב"ן על פרק כ"ו פסוק י"ז, ע"פ הברייתא מלאכת המשכן פרק א', מ"ג).

שיעור 3 – יריעות המשכן והמחיצות (פרק כ"ו, א'-י"ד)

- שקופית מס' 12: יריעות המשכן.
- שקופית מס' 13: הפרוכת. התחלנו בפרוכת, משום שהיא מבדילה בין הקודש לקודש הקודשים. דבר זה נאמר בפסוק הצבוע באדום. כשבונים את המשכן, מעמידים את הקרשים והמחיצות, ואחר כך פורשים את הכיסויים מלמעלה. זו המחיצה הקדושה מבין שתי המחיצות, ולכן היא עשויה מעשה חושב, שזה קשה ומסובך יותר ממעשה רוקם – כך עשוי המסך. לחיצת העכבר הראשונה מראה לנו את החוטים השזורים מ-24 חוטי תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש. מאלה עשו את הפרוכת כולה – מעשה חושב: מצד אחד נשר, ומצד אחד אריה. ניתן להראות לתלמידים כל סוודר סרוג מצוי בכיתה או כיפה, שבסריגתם נראים שני הצדדים כמעט זהים. אך במעשה חושב לא נראו שני הצדדים זהים. דבר זה קשה ביותר, ואף לצייר כך אי אפשר, ולכן צוירה הפרוכת כשגם הנשר וגם האריה באותו צד. לחיצה שניה מראה לנו את הפרוכת המוכנה. הלחיצה השלישית מראה את ארבעת העמודים עליהם נמתחה הפרוכת. יש לשים לב שעמודים אלה עומדים על ארבעה אדני כסף, אף שדבר זה אינו נראה בתמונה (עמודי המסך: חמישה עמודים על חמישה אדני נחושת). לחיצה נוספת 'תולה' את הפרוכת על העמודים.
- שקופית מס' 14: המסך. המסך הוא ה'דלת' של המשכן אל החצר. הוא דומה לפרוכת, עם כמה הבדלים שנעמוד עליהם בשקופית הבאה. מעשה רוקם – משני צדי הבד נראית אותה דוגמה, כמו בסוודרים ובכיפות הסרוגות. גם כאן, באדום, מטרת המסך: 'לפתח האוהל'.
- שקופית מס' 15: הבדלים בין הפרוכת למסך. ההבדלים נובעים מכך שהפרוכת יותר קדושה. עמודיה נשענים על אדני כסף, והיא עשויה מעשה חושב. קרשי המסך נשענים על עמודי נחושת, והוא עשוי מעשה רוקם. כל השאר – זהים.

- שקופית מס' 16: פירוט ארבעת כיסויי המשכן – כנגד המקדש⁷.
- שקופית מס' 17: יריעות ה'משכן'. אלה הן היריעות החשובות ביותר, ולכן גם הפנימיות ביותר. הן עשויות באריגה העדינה והמסובכת יותר משאר הכיסויים. רק כוהנים שייכנסו לקודש, יוכלו לראות את הכיסוי הזה, כי מעליו יבואו כיסויים נוספים. המילה 'משכן' צבועה בסגול. בלחיצת כפתור, ייעלמו הפסוקים, ובמקומם נראה את עשר היריעות המחוברות זו לזו בשתי 'מחברות'. על ה'חוברת' וה'מחברת' נלמד בשקופיות העוסקות ביריעות עזים.
- שקופית מס' 18: חיבור שתי החוברות בלולאות תכלת וקרסי זהב. המילים המודגשות מוסברות בציור. כמובן, לא מופיעות בציור כל חמישים הלולאות, אלא רק מדגם מייצג שלהן.
- שקופית מס' 19: פסוקי יריעות האוהל. שימו לב שהמילה 'אוהל' צבועה בירוק, והמילה 'משכן' – באותו צבע שצבענו בפסוקים העוסקים ביריעות המשכן. זאת כדי ללמד את המושגים השונים: יריעות המשכן ויריעות האוהל. הסבר שפ המספר 'עשתי עשר' – עברית צחה.⁸
- שקופית מס' 20: יריעות העיזים – הן יריעות האוהל. מחולקות לשתי 'חברות' / 'מחברות'. ה'מחברות' מחוברות על ידי אותם קרסי זהב ולולאות תכלת שהכרנו ביריעות המשכן.
- שקופית מס' 21: כיצד כיסו יריעות האוהל את המשכן? הרי יש יריעה אחת יותר מאשר ביריעות המשכן? השקופית הזו מראה כיצד זה נעשה. כל לחיצת עכבר מסבירה מילה בפסוק.
- שקופית מס' 22: 'המכסה'. בתמונה יש שני מכסים זה על גבי זה. לחיצה ראשונה מראה את הכיסוי האדום – עורות אילים מאודמים. ומעליו, בשתי לחיצות, את מכסה עורות התחשים רק על הגג (לפי דעה אחת).

שיעור 4 – הארון והכפורת (פרק כ"ה, י"כ"ב)

- שקופית מס' 23: כלי המשכן.
- שקופית מס' 24: ארון העדות: כאן נראית תמונה שלמה של הארון. להלן נראה כיצד הוא 'נבנה' שלב אחר שלב.
- שקופית מס' 25: נקרא את שני הפסוקים הראשונים העוסקים בארון. ניתן הדגשה על הציפוי 'מבית ומחוץ' – מבפנים ומבחוץ. נראה בשקופית שלוש תמונות של הארון: כל לחיצה תזמן חץ: זהב, עץ, זהב. ניתן להמחיש זאת גם בעזרת משחק של תינוקות,

⁷ מדרש הגדול, תרומה, כ"ו, י"ד. ניתן לראות הקבלות רבות בין המשכן למקדש. לדעתנו, לא נכון לעסוק בזה בשלב זה של הלימוד. אפשר רק להזכיר.

⁸ ניתן ללמד בהזדמנות זו גם את המילה 'תריסר' = 12. המורכבת מתרי-עשר הארמית:.

המיועד להכנסת קופסאות ריבועיות זו לזו (יש גם בקופסאות עגולות, אבל הריבוע ממחיש יותר). הכנסת ארון הזהב לתוך ארון העץ היא הציפוי 'מבית'. הכנסת ארון העץ לתוך ארון הזהב היא הציפוי 'מחוץ'. לקישוט יש זר זהב סביב. רש"י על אתר: זהו כתר תורה. בהמשך נראה עוד 'כתרים'.

- שקופית מס' 26: כאן נעסוק בטבעות ובבדים. הטבעות נמצאות על ארבע 'פעמותיו' של הארון – על ארבע הזוויות שלו. המילים 'טבעות' ו'בדים' צבועות, ולחיצה על העכבר תזמן חצים שיראו לנו אותם. 'לא יסורו ממנו' – יש להסב את תשומת לב התלמידים לכך שהבדים מתעבים לקראת הקצה שלהם (בשני הקצוות), כך שלא יוכלו לצאת מן הטבעות. למעשה, זה אומר, שהבדים של הארון היו ממש חלק מהכלי, ולא רק אמצעי נשיאה.

- שקופית מס' 27: הפסוקים מחולקים לארבע פסקאות: הכפורת, הכרובים, נתינת הכפורת השלמה על הארון והמטרה – ה' ידבר עם משה מבין שני הכרובים. הכרובים עשויים 'מן הכפורת' – מקשה. למעשה, זהו כלי אחד, אשר מידותיו תואמות לארון, שכן הם צריכים לכסות אותו. לחיצה על העכבר תזמן את שמות חלקי הארון: ארון, כפורת, כרובים. בתוך הארון יש לתת את ה'עדות' = לוחות הברית.

שיעור 5 – שולחן לחם הפנים (פרק כ"ו, כ"ג-ל')

- שקופית מס' 28: שולחן הפנים. כאן נראה מבנה השולחן בשלמותו. בשקופיות הבאות 'בבנה' את השולחן (כרגע, נראה השולחן בעיני התלמידים כמין ארון, יותר מאשר שולחן. צריך לבנות לאט, כדי שיראו איפה פה השולחן).

- שקופית מס' 29: בתמונה נראה את שולחן עצי השיטים. את ציפוי הזהב והמסגרת נראה בשקופית הבאה עם הטבעות והבדים. נראה כי יש מסגרת ורגליים לשולחן, ומעליו משטח, כנהוג בשולחנות שלנו.

- שקופית מס' 30: כאן נראה גם את הטבעות והבדים לנשיאה, אותם יש להסיר כשמגיעים לחניה. נראה את השולחן מצופה זהב, ואת זר הזהב שלו – כתר מלכות (דמיינו סעודת מלכים...).

- שקופית מס' 31: כלי השולחן. כל מילה צבועה + לחיצה עכבר תיתן לנו תמונה ממוסגרת בצבע של המילה, עם הסבר על הכלי הזה.

- שקופית מס' 32: כאן יש דגם של שולחן עם מערכת אחת מתוך שתיים של לחם הפנים. המנקיות עומדות כמין עמודות של ארון ספרים, והקשוות משמשות כמין מדפים בין המנקיות. על הקשוות מונחות הקערות, ובתוכן לחם הפנים. ההבדל בין מראה הקערה שראינו בשקופית הקודמת, ללחם עצמו, נובע מכך שהלחם אפוי, הבצק תפוח. לחיצות עכבר יזמנו לנו חצים המופנים אל הכלים שראינו בשקופית הקודמת.

- שקופית מס' 33: הפסוק הנראה בשקופית מציין את המטרה שלשמה נבנה השולחן. השוני במראה השולחן נובע מהשוני בציור... בתמונה, של מכוון המקדש, רואים כוהנים מחליפים את הלחם במקדש. פעולה זו נעשתה בשבת, ואת הלחם היה אוכל המשמר היוצא. בתמונה נראים שני כוהנים נושאים בידם מערכת של לחם (שש כיכרות). ניתן להתרשם מהעמידה שלהם כמה היה זה כבד. שני כוהנים נוספים מחזיקים בידם כפות עם לבונה. הכהן משמאל - תפקידו לפנות את השולחן מהלחם של השבוע שעבר⁹.

שיעור 6 – המנורה (פרק כ"ו, ל"א-מ')

- שקופית מס' 34: תמונת המנורה כפי שנבנתה ע"י מכוון המקדש, ועומדת ברובע היהודי, ליד המדרגות היורדות אל הכותל. מנורה זו נעשתה מכיכר זהב, כפי שכתוב.
- שקופית מס' 35: היכרות בסיסית עם המנורה וחלקיה. כל חלק צבוע – בלחיצת עכבר, יופיע החץ המורה עליו, לפי סדר הופעתו בפסוק.
- שקופית מס' 36: קישוטי המנורה: בשקופית נראים הקישוטים בהגדלה. לחיצת כפתור מראה את כל ששת הקנים היוצאים מן 'המנורה' – הקנה המרכזי.
- שקופית מס' 37: במנורה – בקנה המרכזי שלה היו קישוטים רבים. ארבעה גביעים משוקדים (מקושטים בציורי שקדים). לחיצת עכבר תסמן בחצים ירוקים היכן נמצאים הארבעה: שלושה למעלה (ובתוכם כפתור ופרח אחד) ואחד למטה. שלושה כפתורים, מהם יוצאים כל זוג קנים בלחיצת עכבר נוספת.
- שקופית מס' 38: נרות המנורה – הגביעים שבהם שמים שמן. הפתילות בכל נר פונות אל 'המנורה' = אל הקנה המרכזי, כנראה בתמונה.
- שקופית מס' 39: כלי המנורה: מלקחיים ומחתה – גם הם עשויים זהב טהור. כל כלי המנורה והמנורה עצמה עשויים מכיכר זהב טהור. המנורה עשויה מקשה אחת.
- שקופית מס' 40: כלים נוספים ששייכים למנורה. על כלים אלה לא נכתב בתורה, אך חז"ל לימדו עליהם. כד השמן – מתבקש מאליו. המדרגות – מאחר שגובה המנורה היה גבוה מקומת אדם¹⁰. גובה המדרגות היה אמה וחצי (כ-75 ס"מ). המגש - הוא ה'כז' - נועד כדי לשים עליו את הכלים והפתילות בשעת הטבת הנרות.
- שקופית מס' 41: הדלקת המנורה במקדש¹¹. הכהן עומד על המדרגות, ולצדו כן להעמיד את הכוז עם כד השמן.

⁹ אפשר להזכיר שאחד מעשרה הניסים שהיו במקדש הוא שהלחם הפנים שמר על טריותו במשך כל השבוע. התמונה, אמנם שייכת לבית המקדש, אך מעין מראה זה היה גם במשכן.

¹⁰ טפח, לפי הגר"ח נאה, הוא 9.6 ס"מ, וזו השיטה המרחיבה. לדעת הרמב"ם (שיטה מקטינה), טפח הוא 7.6 ס"מ. אם כך, 18 טפחים יכולים להיות בין 136.8 ס"מ (די נמוך) ל-172.8 ס"מ, שזה כבר לא נוח לעבודה עם ידיים מורמות.

¹¹ "משנכנס הכהן שזכה בהטבת הנרות במנורה עם בוקר להיכל, עולה ומיטיב שישה מן הנרות, היינו, מכבה אותם ומחליף את השמן והפתילה, זאת, חוץ מן הנר המערבי, שהיה משאיר אותו דולק עד בין הערביים כדי להדליק ממנו את הנרות הכבויים. משגמר להדליק את ששת הנרות בין הערביים, מכבה הכהן את הנר המערבי, מיטיב אותו ומדליקו מחדש - 'כדי לקיים בו מצות הדלקה' " (מתוך אתר 'אל המקדש' - עמותת צור ישועתי)

שיעור 7 – מזבח הקטורת¹² ומזבח העולה (פרק ל', א-י + פרק כ"ז, א-ח)

- שקופית מס' 42: מזבח הקטורת
- שקופית מס' 43: פסוקי המזבח. יש להסב את תשומת לב התלמידים לכך שזה מזבח נמוך. גובהו אמתיים, שהם כמטר אחד. זר הזהב – כתר כהונה. יש שתי דעות לגבי הטבעות והבדים. אנו בחרנו בדעה אחת. קרנות המזבח מסומנות.
- שקופית מס' 44: מעשה הקטרת הקטורת בבוקר ובערב. יש הסבר ברור מתחת לתמונה.
- שקופית מס' 45: תמונת מזבח העולה – ללא הכבש. הכבש - דינו כמו המדרגות למנורה. הוא אינו חלק מהכלי, למרות שהוא מזוהה אתו מאוד.
- שקופית מס' 46: פסוקי המזבח. יש להסב את תשומת לב התלמידים לגודלו של המזבח הזה, לעומת מזבח הקטורת הנמוך. ריבועו היה חמש אמות, שזהו ריבוע של שניים וחצי מטר. גובהו – שלוש אמות רק בחלק העליון. בהמשך נראה שסך גובהו למעלה – עשר אמות, מה שמחייב את הכבש¹³. עשר אמות הן חמישה מטרים, שזה גובה שתי קומות בניין (הסטנדרט של רוב הבתים כיום: 2.5 מ' בגובה). לחיצות עכבר יראו לנו את הגובה ואת הקישוטים: כרכוב ומְכָבֵר. לחיצה נוספת תראה לנו את ציפוי הנחושת. הכלי הזה אינו עומד בקודש, אלא בחצר, ולכן גם החומר ממנו עשוי פחות, זול יותר - נחושת ולא זהב. לחיצה נוספת תיתן הסבר על 'נבוב לוחות'. בכך יוסבר כיצד סחבו את המזבח הכבד במדבר¹⁴.
- שקופית מס' 47: תמונת המזבח השלם, מצופה נחושת ושלל קישוטים. לחיצת עכבר תראה לנו מזבח עם כבש (מעץ), ופסוק מסוף פרשת יתרו המסביר מדוע יש לעלות בכבש ולא במדרגות, כמו במנורה.
רש"י, ביתרו כותב:

(כב) ולא תעלה במעלות -

כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות [מדרגות] אלא חלק יהא ומשופע:

אשר לא תגלה ערותך -

שעל ידי המעלות, אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גילוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כ"ח, מ"ב) ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ביזיון.

¹² שימו לב - יש מהלך הוראה נוסף על מזבח הקטורת, בפרשת תצווה.

¹³ שימו לב: לא כבש אלא כבש.

¹⁴ לא מצאתי הסבר לאופן הסחיבה עם הבדים. ברור שבני קהת סחבו את המזבח על כתפיהם, כי עבודת הקודש עליהם, בכתף יישאו. אך בגובה בו היו הטבעות לבדים, לא ברור איך נשא אותם אדם. מניסיון – התלמידים ישאלו על זה. ייתכן שפירקו את המזבח, כך שמעל הכרכוב, גובה 3 אמות – היה ניתן לסחוב על ידי אנשים.

והרי דברים קל וחומר.

ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה.

- שקופית מס' 48: כלי המזבח. כל כלי צבוע בצבע אחר. לחיצת עכבר תראה לנו אותו בתמונה הממוסגרת בצבע של המילה עם הסבר.

שיעור 8 – הכיור (פרק ל', י"ז-כ"א) וחצר המשכן (פרק כ"ז, ט"ו-י"ט)

- שקופית מס' 49: תמונת הכיור השלם
- שקופית מס' 50: הכיור וכנו עם פסוקים. לחיצת עכבר תבדיל בין ה'כיור' – החלק העליון בו שמים את המים, ל'כנו' – הרגל שעליה עומד הכיור. יש להסביר לתלמידים שכיור זה לא היה מחובר לקיר כמו בימינו. בכל בוקר היה צריך לשים שם מים 'טריים'. מים ש'לנו' בלילה, פסולים לעבודה. לחיצה נוספת מראה את הצורך בכיור: קידוש ידי הכהנים ורגליהם לפני כל עבודה.
- שקופית מס' 51: חצר המשכן
- שקופית מס' 52: החצר הייתה מוקפת גדר. קלעי החצר – הבד, היו תלויים על עמודי עץ מצופים נחושת (אנחנו בחצר, נחושת ולא זהב), על אדני נחושת (ולא כסף). כל עמוד על אדן אחד. בכך נראה את חשיבות המשכן (וכליו) לעומת החצר (וכליה). כתוב בפסוק שהיו עשרים עמודים בצד דרום / צפון. אפשר לבקש מהילדים לחשב כמה עמודים היו בכל צלע כזו.
- שקופית מס' 53: צלעות החצר – המערבית והמזרחית. בדומה למשכן – הצלע המערבית הייתה שלמה, אך לצלע המזרחית, ממנה נכנסו לחצר המשכן, היו שתי 'כתפיים'. ניתן לראותן בתמונה בלחיצת עכבר.
- שקופית מס' 54: מסך פתח שער החצר. כמו מסך פתח המשכן – מעשה רוקם. אורך המסך, כפי מה שחסר מהצלע אחרי שמתחנו את קלעי החצר על ה'כתפיים' – 20 אמה.
- שקופית מס' 55: בתמונה נראית הקמת חצר המשכן. משמאל נראה עמוד 'מחושק' בחישוקי כסף. החישוק אינו עגול כמו החישוקים שאנחנו מכירים, אלא ריבועי, בדומה ל'טבעת' בקרשי המשכן. כל כלי החצר עשויים נחושת.
- שקופית מס' 56: סידור חצר המשכן.

הצעות להמחשה

כל הפסוקים יומחשו במצגת. מומלץ לעבוד גם עם חוברת המדבקות של מחשבת בצלאל (אך לא חייבים). בכל פעם, להדביק את המדבקות השייכות לחומר הנלמד. החוברת מסודרת לפי הסדר של שקופיות המצגת.

את הארון בתוך ארון, ניתן להמחיש בעזרת משחק קופסאות של תינוקות. את מעשה חושב / רוקם, ניתן להראות בעזרת כיפה או סוודר סרוג המצויים בכיתה. את גובה המזבח, ניתן להראות בעזרת השוואה לגובה הכיתה (הכיתה נמוכה יותר). וכך גובה כל כלי – להראות בכיתה את גודלו פחות או יותר (אמה = חצי מטר).

מסרים והפנמה

המשכן הוא בית ה' - מקום השראת שכינה. את ה' יש לעבוד כפי שהוא מבקש, ולכן צריך לדייק במלאכת המשכן. ההוראות לבחירת בעלי המלאכה הן: "אשה חכמת לב בידיה", נשים אשר "נשא לבן אתנה בחכמה" וכל איש "חכם לב".

שיתוף הפעולה של כולם: התורמים ובעלי המלאכה – הוא שסייע לעבודה מוצלחת של מלאכת המשכן.

ראינו שככל שהכלי משמש למטרה חשובה יותר, כך הוא קדוש יותר ופנימי יותר. וגם החומרים שממנו הוא עשוי, יקרים יותר. יש 'הפשרה' של הקדושה הזו ככל שיוצאים מקודש הקודשים אל החצר. ומה יש לפני ולפנים? בקודש הקודשים מבין שני הכרובים, ה' מדבר עם משה. שם יש קרבה יתרה, ולשם אסור להיכנס. רק בשילוב של אדם, זמן ומקום קדושים, יש היתר להיכנס לשם. **התגלות ה' באה מתוך כיסוי הענן** - ענן הקטורת.

מלאכת המשכן הייתה קשה. משה התקשה במעשה המנורה, וה' הראה לו אותה בעצמו. גם משה רבנו – אדון הנביאים – יכול להתקשות במשהו. מישהו אחר המוכשר לדבר (בצלאל) עזר לו. **כל אחד יכול להתקשות, ולקבל עזרה.**

מבט שלם

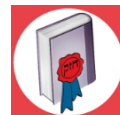
למדנו על הביצוע לעומת הציווי. זה המקום לדבר על הזמן בו יילמדו פרקים אלו. יש שתי אפשרויות מתי כדאי ללמד את פרקי המשכן.

אפשרות א: לפי הסדר, **וזו ההדרכה של המתווה המפורט**. דעת הרמב"ן היא שספר שמות נכתב על הסדר. הציווי על מלאכת המשכן ניתן בהר סיני, כשמשה היה שם ארבעים יום וארבעים לילה. כשמשה ירד מן ההר, היה חטא העגל, וביצוע מלאכת המשכן נעשה לאחר שה' סלח לישראל על החטא. בפרק כ"ה, פסוק מ' נאמר: "וּרְאֵה, וַעֲשֵׂה בְּתִבְנִיתֶם אֲשֶׁר אֶתֶּה מִרְאֵה בְּהָר" – זהו פסוק סיכום להכנת הכלים. בפסוק נאמר בפירוש שכל הציווי הזה היה בהר - בהר סיני, כך שזה היה לפני חטא העגל. ובסיום הפרק על כיסויי המשכן וקרשיו, שוב נאמר: "וְהִקְמַתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר" (כ"ו, ל"). ובסיום מלאכת המזבח שוב נאמר: "כְּאֲשֶׁר הִרְאֵה אֶתְּךָ בְּהָר, כֵּן יַעֲשֶׂוּ". ועוד. לפי זה, מומלץ ללמד פרקי המשכן לאחר פרשת משפטים. לאחר מכן – את פרשת כי תשא: חטא העגל. ולאחר סיום פרשת כי תשא – לעשות חזרה על המשכן עם דפי עבודה חביבים וקלים, גזירות והדבקות. מומלץ – אלבום המשכן שלי המופיע באתר.

אפשרות ב: כדעת רש"י (**ואין זה כך במתווה המפורט**). פרשת משפטים מסתיימת במילים: "וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָן, וַיַּעַל אֶל הָהָר; וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה" (כ"ד, י"ח). ובפרשת כי תשא, פרק ל"א פסוק י"ח: "יִתֵּן אֶל-מֹשֶׁה, כְּכֹלְתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהָר סיני, שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת, לַחַת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים". כלומר, יש רצף פסוקים בין סיום פרשת משפטים לאמצע פרשת כי תשא. רש"י (פרק ל"א, י"ח) אומר: אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם **לציווי** מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכיפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן. "וירד בעשור (ביום הכיפורים), והיו ישראל שרויים בתפלה ותענית, ובו ביום נאמר לו למשה, סלחתי כדברך. וקבעו הקדוש ברוך הוא יום סליחה ומחילה לדורות, שנאמר, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר (ויק' ט"ז ל'). ומיד צוה לו למשה, ועשו לי מקדש. (תנחומא, שמות לא).

לפי זה, ניתן ללמד את חטא העגל, מפרק ל"א, י"ח עד סוף פרק ל"ד מיד אחרי פרשת משפטים, ורק לאחר מכן לחזור לתרומה ותצווה. כאמור, במצגת מוצגת מלאכת המשכן בסדר של הביצוע, אך בפסוקים של הציווי. כך אפשר 'לצאת ידי חובת' ויקהל ופקודי.

סיכום

מה למדנו? למדנו על מבנה המשכן ועל הכלים (הרהיטים) שבו. למדנו גם על חצר המשכן.

כל אלה אמורים להילמד לאחר דיון בתרומה עצמה (פרק כ"ה, א'-ט').

מה לא למדנו כאן? על הקטורת ושמן המשחה ועל מחצית השקל. לא למדנו על מצוות השבת הנגזרת מציווי המשכן. המשכן אינו דוחה את השבת, ועל כך יש ללמוד בפרשת כי תשא - לפני חטא העגל, ובפרשת ויקהל לפני תחילת מלאכת המשכן (על כך ביחידות לימוד אחרות).

הרחבה והפניות למקורות נוספים

הרוצה להרחיב על הסדר והמשמעות במלאכת המשכן, יוכל לעיין בחוברת 'בראשית שמות' - דפים למעיין ולמורה בהוצאת מכללת הרצוג, אלון שבות, גוש עציון, עמודים 76-79.

בספר 'משכן ה' (הוצ' פלדהיים) – ממנו נלקחו תמונות רבות למצגת זו – ניתן למצוא הסברים רבים בנושא.